

พลิกโฉมอุดมศึกษา และอุปสรรคที่ต้องปลดล็อก

ก กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม ชื่อย่อ อว. เป็นกระทรวงใหม่ที่เกิดขึ้นมาจากรวม กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (วท.) สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

โดยรัฐบาลได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในเรื่องการพัฒนาคนให้มีทักษะสอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ มีความพร้อมในการดำเนินชีวิตในศตวรรษ

ที่ 21 เป็นพลังขับเคลื่อนในการพัฒนาประเทศให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” มีการวิจัยและการพัฒนานวัตกรรมเพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันในระดับโลก มีการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก สร้างความเชื่อมั่น ทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อการพัฒนาประเทศให้เป็นประเทศพัฒนาแล้วในปี พ.ศ.2580 ซึ่งเป็นภาพอนาคต หรือความฝันที่คนไทยทุกคนอยากเห็น

ในขณะที่สถาบันอุดมศึกษาต่างๆ มีบุคลากรซึ่งมีความรู้ความสามารถ มีอาจารย์ และนักวิจัยจำนวนมากที่มีผลงานวิจัยและนวัตกรรมใหม่ๆ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ทั้งด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การแพทย์ สาธารณสุข เกษตรและอาหาร การท่องเที่ยว การพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่างๆ

“ อย่างไรก็ตาม การพลิกโฉมอุดมศึกษา จะประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องเร่งแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เป็น อุปสรรค และข้อจำกัดในการพัฒนา อุดมศึกษาเองด้วยเช่นกัน ”

รวมทั้งทางด้านบริหารธุรกิจและการจัดการ

ในปัจจุบันภายใต้การนำของรัฐมนตรีทั้งท่านเก่าและใหม่ มีโครงการที่น่าสนใจ คือ **“พลิกโฉมมหาวิทยาลัย (Reinventing University)”** เพื่อให้สถาบันอุดมศึกษาทั่วประเทศปฏิรูปการบริหารงาน และปรับเปลี่ยนหลักสูตรการสอนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม สามารถผลิตบุคลากรคุณภาพสูง มุ่งตอบสนองความต้องการตลาด เพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันให้กับประเทศ พร้อมยกระดับคุณภาพมหาวิทยาลัยไทยให้ทัดเทียมนานาชาติ และเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศไปสู่ยุค 4.0 ได้อย่างสมบูรณ์

ซึ่ง **ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.เอนก เหล่าธรรมทัศน์** รัฐมนตรีท่านปัจจุบัน ได้เล็งเห็นว่าการศึกษานั้นมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศเป็นอย่างมาก โดยเป็นปัจจัยพื้นฐานในการส่งเสริมและยกระดับคุณภาพชีวิตประชากรให้มีคุณภาพ การพลิกโฉมมหาวิทยาลัยจึงเป็นกุญแจสำคัญที่ทำให้เกิดการปฏิรูประบบอุดมศึกษา เพื่อให้มหาวิทยาลัยมีความเป็นเลิศ สามารถผลิตบัณฑิตที่เชื่อมโยงกับความต้องการของประเทศ พร้อมขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางใหม่ มีการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน การพัฒนาทักษะอาจารย์ให้ตอบ

สนองต่อการเรียนในศตวรรษที่ 21

พร้อมกันนี้ยังเป็นการยกระดับมหาวิทยาลัยของไทยให้มีมาตรฐานทัดเทียมในระดับนานาชาติ โดยมหาวิทยาลัยจะได้ใช้ความรู้ ความสามารถ และศักยภาพของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ ตามกลุ่มยุทธศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยมีความถนัดและเชี่ยวชาญ โดยแบ่งออกเป็น 5 กลุ่มด้วยกัน ได้แก่ 1) กลุ่มมุ่งยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนา การวิจัยระดับแนวหน้าของโลก 2) กลุ่มมุ่งยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาเทคโนโลยี และส่งเสริมการสร้างนวัตกรรม 3) กลุ่มมุ่งยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่ 4) กลุ่มมุ่งยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาปัญญา และคุณธรรมด้วยหลักทางศาสนา 5) กลุ่มมุ่งยุทธศาสตร์ด้านการผลิต และพัฒนาบุคลากรวิชาชีพ และสาขาเฉพาะทาง

โดยในปีงบประมาณ 2565 กระทรวงได้เตรียมเสนอของบประมาณในการผลักดันโครงการดังกล่าวจำนวน 11,000 ล้านบาท ซึ่งถือได้ว่าเป็นโครงการที่ดี ดังนั้น รัฐบาลควรให้การสนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่อง เพราะการปฏิรูปอุดมศึกษา หรือการพลิกโฉมได้นั้นต้องใช้งบประมาณและระยะเวลาที่ต่อเนื่อง จึงจะสามารถเปลี่ยนแปลงไปสู่เป้าหมายที่ต้องการได้

อย่างไรก็ตาม การพลิกโฉมอุดมศึกษาจะประสบความสำเร็จได้นั้นต้องเร่งแก้ไขปัญหาดังกล่าว ที่เป็นอุปสรรค และข้อจำกัดในการพัฒนาอุดมศึกษาเอง ด้วยเช่นกัน ปัญหาที่สำคัญ อาทิ

1.การบริหารงานบุคคล ระบบการบริหารงานบุคคลในสถาบันอุดมศึกษา ต้องเป็นระบบที่ดึงดูดผู้มีความสามารถสูงเข้ามาทำงาน มีประสิทธิภาพ และความรู้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน โดยเฉพาะอาจารย์และนักวิจัย ที่มีคุณวุฒิในระดับปริญญาเอก ในขณะที่มติคณะรัฐมนตรี ปี 2542 ให้จ้างอาจารย์เป็นพนักงานมหาวิทยาลัย และให้เงินเดือนเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 70 แต่ไม่มีเงินบำนาญและสวัสดิการ เช่นเดียวกับข้าราชการ โดยข้อมูลที่รวบรวมได้มีเพียง 11 สถาบันเท่านั้นที่จ่ายค่าจ้างพนักงานมหาวิทยาลัยตามมติคณะรัฐมนตรีดังกล่าว จนนำไปสู่การฟ้องต่อศาลปกครองในหลายมหาวิทยาลัย ซึ่งศาลปกครองสูงสุดได้ตัดสินกรณีของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ และศาลปกครองชั้นต้นได้ตัดสินกรณีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี เรียบร้อยแล้วว่า มหาวิทยาลัยต้องจ่ายค่าจ้างพนักงานมหาวิทยาลัยตามมติคณะรัฐมนตรี ปี 2542 ซึ่งในเรื่องนี้กระทรวง อว.ควรทำความเข้าใจกับสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ให้มีความชัดเจนต่อไป

นอกจากนี้ พนักงานมหาวิทยาลัยในหลายสถาบันไม่ได้รับเงินค่าตอบแทนประจำตำแหน่งทางวิชาการ เนื่องจากสำนักงานงบประมาณไม่ได้จัดสรรงบประมาณมาให้มหาวิทยาลัย บางมหาวิทยาลัยมีการนำเงินรายได้มาจ่าย แต่มีแนวโน้มว่าจะไม่มีเงินพอจ่ายต่อไปได้ ซึ่ง อว.ควรเสนอคณะรัฐมนตรีให้แก้ไขระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยการเบิกจ่ายเงินค่าตอบแทนให้ครอบคลุมพนักงานมหาวิทยาลัย

ในขณะที่หลักเกณฑ์การแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการเช่นเดียวกับข้าราชการ ในบางสถาบันหากพนักงานมหาวิทยาลัยไม่ได้ตำแหน่งทางวิชาการภายในเวลาที่กำหนดอาจถูกให้ออกจากงานได้ ส่งผลกระทบอย่างสูงต่อขวัญกำลังใจในการทำงาน ขณะที่คณะกรรมการข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา (ก.พ.อ.) ได้ออกประกาศหลักเกณฑ์

และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งให้บุคคลดำรงตำแหน่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ.2563 ซึ่งมีเสียงสะท้อนจากอาจารย์มหาวิทยาลัยจำนวนมากว่าเกณฑ์นี้ยากเกินไปทั้งในระดับรองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ โดยเฉพาะในกลุ่มสาขาวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

แต่อาจมีข้อดี เช่น การยกเลิกการแบ่งสัดส่วนผลงานทางวิชาการ การใช้ผลงานเดิมก่อนได้ตำแหน่ง 1 ใน 3 และผลงานที่ผ่านการประเมินคุณภาพจาก International Peers สามารถขอกำหนดตำแหน่งได้โดยไม่ต้องผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นต้น รัฐมนตรี อว.จึงได้สั่งการให้มีการปรับแก้ไขใหม่แล้ว ซึ่งคาดว่าจะประกาศใช้ในปี 2564 ดังนั้นก่อนมีการประกาศใช้ควรจะให้มีการรับฟังความคิดเห็นจากอาจารย์ในมหาวิทยาลัยต่างๆ อย่างกว้างขวางเสียก่อน

อนึ่ง ปัจจุบันบุคลากรส่วนใหญ่ที่ปฏิบัติงานอยู่ในสถาบันอุดมศึกษาของรัฐทั้งหมด ส่วนใหญ่เป็นพนักงานมหาวิทยาลัยมากกว่าร้อยละ 80 ในอนาคตจะไม่มีข้าราชการอีกต่อไป อว.น่าจะมีการเสนอขอแก้ไขพระราชบัญญัติข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษาให้ครอบคลุมบุคลากรทุกประเภทที่ปฏิบัติงานในสถาบันอุดมศึกษา เพื่อเป็นการคุ้มครองสถานภาพของพนักงานมหาวิทยาลัยให้มีความชัดเจนมากขึ้น ในส่วนของข้าราชการปัญหาที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขมาเกือบ 10 ปี คือ การปรับขึ้นเงินเดือนอีกร้อยละ 8 เพื่อสร้างขวัญกำลังใจในการทำงานให้บุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาทุกคน เนื่องจากเป็นมันสมองของประเทศ

2.ธรรมาภิบาล เป็นเรื่องของการบริหารจัดการองค์กรที่ดีโดยยึดหลักศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม หลักนิติธรรม กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง หลักความโปร่งใส เปิดเผย และตรวจสอบได้ หลักการมีส่วนร่วมจากบุคลากร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกคน หลักความรับผิดชอบต่อสังคม มีการตัดสินใจหรือร่วมกันรับผิดชอบต่อผลที่จะเกิดขึ้น รวมทั้งหลักความคุ้มค่า ประหยัด มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลในการบริหารงาน ซึ่งเรื่องธรรมาภิบาลในมหาวิทยาลัยได้ถูกกล่าวขานมานานหลาย

ปีในวงการอุดมศึกษา จนสังคมเกิดความสงสัยว่าทำไมจึงมีการร้องเรียน หรือฟ้องร้องกันมากทั้งศาลปกครอง ศาลอาญา และศาลแพ่ง เช่น การสรรหาอธิการบดี คณบดี หัวหน้าภาควิชา การสรรหานายกสภามหาวิทยาลัย กรรมการสภามหาวิทยาลัย การเลือกตั้งประธานสภาคณาจารย์ เป็นต้น

ปัญหาเหล่านี้อาจเกิดจากการไม่ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานตามที่กล่าวมา ประกอบกับมหาวิทยาลัยเป็นสถานที่ผู้มีความรู้มาทำงานจำนวนมาก ดังนั้น หากฝ่ายบริหารไม่ใช้หลักธรรมาภิบาลก็จะนำไปสู่การร้องเรียน หรือฟ้องร้องกันอย่างที่ปรากฏขึ้นในสังคม นอกจากนั้น อาจพบว่าบุคลากรบางคนมีบุคลิกภาพที่แปลก ซึ่งในเรื่องที่กล่าวมานี้อว.อาจต้องวางแนวทางการปฏิบัติให้เกิดความชัดเจนในการบริหารมหาวิทยาลัย รวมทั้งการแก้ไขพระราชบัญญัติของบางมหาวิทยาลัยให้มีความชัดเจนมากขึ้น

3.อุปสรรคหรือข้อจำกัดที่ต้องปลดล็อก

3.1 กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา (มคอ.) ที่เรียกว่า มคอ.1-มคอ.8 มีเอกสารที่ต้องเขียน และดำเนินการจำนวนมาก รวมทั้ง ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาที่มุ่งเน้นเอกสารมากกว่าการเรียนการสอน การวิจัย และคุณภาพบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา ซึ่งเป็นภาระงานที่ต้องใช้เวลามาก และเป็นงานที่น่าเบื่อสำหรับอาจารย์มหาวิทยาลัย นอกจากนี้ เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรที่กำหนดให้อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตร ต้องจบตรงสาขา อาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาหลักสูตรใหม่ที่จะเปิดสอนเป็นครั้งแรก เนื่องจากยังไม่มีคนสำเร็จการศึกษามาก่อน ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรควรมีความทันสมัย เป็นไปตามความต้องการของสังคม และการ

พัฒนาประเทศ รวมถึงการพัฒนาท้องถิ่น ในขณะที่จำนวนเด็กเกิดใหม่น้อยลง และเด็กนักเรียนอีกจำนวนมากไม่สามารถเข้าศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยได้ ในขณะที่มหาวิทยาลัยมีจำนวนเท่าเดิม ส่งผลให้บางคณะ หรือบางสาขามีผู้เรียนน้อยมาก โดยเฉพาะทางด้านวิทยาศาสตร์ เนื่องจากหางานทำยาก

3.2 ความล่าช้าในการรับทราบหลักสูตร การเสนอแต่งตั้งอธิการบดี นายกสภามหาวิทยาลัย และกรรมการสภามหาวิทยาลัยประเภทผู้ทรงคุณวุฒิ โดยเฉพาะถ้ามีการร้องเรียนเกิดขึ้น ซึ่งไม่ควรนำหนังสือร้องเรียนที่ไม่ได้มีการลงชื่อมาพิจารณา และควรมีการลงโทษผู้ร้องเรียนที่เป็นเท็จ หรือกลั่นแกล้งผู้อื่น รวมทั้งความล่าช้าในการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งทางวิชาการในระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ และรองศาสตราจารย์ของข้าราชการระดับศาสตราจารย์ทั้งข้าราชการ และพนักงานมหาวิทยาลัย ซึ่งบางท่านใช้เวลาหลายปี มีการส่งเรื่องกลับไปกลับมาให้มหาวิทยาลัยชี้แจง

ดังนั้น เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานที่เลิศ และการเป็นประเทศไทย 4.0 ควรพัฒนาระบบ หรือแนวทางการดำเนินงานที่เป็นเลิศ ให้มีความรวดเร็ว โดยการกำหนดเวลาแล้วเสร็จทุกขั้นตอนว่าจะใช้เวลากี่วัน รวมทั้งมีการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สภามหาวิทยาลัยเป็นผู้ดำเนินการได้ เช่น ในกรณีของการแต่งตั้งพนักงานมหาวิทยาลัย ซึ่งอว.จะทำหน้าที่ควบคุมกำกับดูแลให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนดเท่านั้น

จากที่กล่าวมา หากสามารถแก้ไขอุปสรรคหรือข้อจำกัดที่ต้องปลดล็อกได้เสียก่อน การพลิกโฉมอุดมศึกษาน่าจะขับเคลื่อนเดินหน้าได้คล่องตัวมากขึ้น

รศ.นาวาอากาศโท สุมิตร สุวรรณ